

Aan de Minister voor Rechtsbescherming
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Betreft : advies conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten
Afdeling : Afdeling Advisering
E-mail : advies@rsj.nl
Datum : 22 augustus 2018
Ons kenmerk : RSJ/101/3072/2018/ML/DN
Onderwerp : consultatie conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten
Uw kenmerk : 2299821

Geachte heer Dekker,

De Afdeling Advisering van de RSJ (hierna: de Afdeling) heeft op 23 juni 2018 uw adviesaanvraag met betrekking tot het conceptwetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten ontvangen. Vanwege de beperkte capaciteit in de zomerperiode was er onvoldoende tijd om een uitgebreid advies te realiseren. Om die reden heeft de Afdeling ervoor gekozen u via deze brief op enkele hoofdpunten van advies te voorzien.

Deze hoofdpunten betreffen: 1) de verschijningsplicht van de verdachte en 2) het spreekrecht van het slachtoffer bij tbs-verlengingszittingen.

1. Verschijningsplicht van de verdachte

Uw voorstel introduceert de verschijningsplicht voor personen die worden verdacht van een misdrijf dat is gericht tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen en waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld en in zaken waarvoor het spreekrecht geldt (art. 51e lid 1 Sv).¹ Voor beide categorieën feiten geldt dat de verdachte in voorlopige hechtenis dient te verblijven. De verschijningsplicht geldt ter terechtzitting en bij de uitspraak.

¹ Het huidige recht regelt op grond van artikel 278 lid 2 Sv de persoonlijke verschijning van de verdachte wanneer de strafrechter het wenselijk acht dat de verdachte bij de behandeling van de terechtzitting aanwezig is en op grond van art. 495a lid 4 Sv de verschijningsplicht voor jeugdige verdachten vanuit een pedagogische gedachte, vgl. art. 260 lid 6 Sv.

Om te beginnen acht de Afdeling de verschijningsplicht niet zonder meer in het belang van het slachtoffer. Te verwachten valt dat een behoorlijk deel van de slachtoffers niet naar de zitting zal komen om de confrontatie met de verdachte te vermijden.² Dit sluit ook aan bij het standpunt van de voorzitter van het Landelijk Advocaten Netwerk Gewelds- en Zedenslachtoffers dat niet ieder slachtoffer blij is met de verplichte aanwezigheid van de verdachte bij het uitoefenen van het spreekrecht, maar dat het beter is dat te vragen aan het slachtoffer dan het standaard te verplichten.³ Ook vraagt de Afdeling zich af of het bijwonen van een zitting waar een verdachte aanwezig is - die daar geen zin in heeft - kan resulteren in secundaire victimisatie. Kortom: het is nog maar de vraag of de voorstellen van de Minister daadwerkelijk een behoefte van de slachtoffers vervullen.

Voorts meent de Afdeling dat de verplichte verschijning van de verdachte in combinatie met het spreekrecht op gespannen voet staat met een aantal fundamentele rechtsbeginselen.

Ten eerste is er sprake van strijdigheid met de onschuldpresumptie, die inhoudt dat eenieder voor onschuldig dient te worden gehouden tot het tegendeel is bewezen. Het feit dat een verdachte in specifieke gevallen verplicht geconfronteerd wordt met een verklaring - en zelfs soms met videobeelden⁴ - van het slachtoffer terwijl zijn schuld nog niet vast staat, is niet in lijn met dit fundamentele recht⁵ en evenmin met EU-Richtlijn 2016/343.⁶ Art. 3 van de Richtlijn luidt: De lidstaten zorgen ervoor dat verdachten en beklaagden voor onschuldig worden gehouden totdat hun schuld in rechte is komen vast te staan. De vraag rijst of de huidige praktijk waarin reeds sprake is van een uitgebreid spreekrecht zich verenigt met de onschuldpresumptie en de in de EU-Richtlijn genoemde zorgplicht van de overheid. Immers, het slachtoffer dat meent dat de verdachte het feit (mede) gepleegd zou hebben, gaat uit van diens schuld en spreekt de verdachte hier op aan, terwijl de rechter pas na deze verklaring al dan niet tot een bewezenverklaring komt. Het feit dat 11% van alle verdachten die in 2016 voor de rechter dienden te verschijnen werd vrijgesproken of werd ontslagen van alle rechtsvervolging⁷, geeft eveneens aan dat met terughoudendheid moet worden omgegaan met de confrontatie tussen de verdachte en (een) slachtoffer(s). Een verschijningsplicht zal met zich meebrengen dat een verdachte verplicht wordt om naar het slachtoffer te luisteren en als dader wordt aangesproken, ook in die gevallen waarin achteraf blijkt dat niet bewezen kan worden dat hij het feit heeft gepleegd of als blijkt dat hij niet strafbaar heeft gehandeld.⁸

² M. Malsch, 'Pas eerst bestaande maatregelen beter toe vóór nieuwe slachtofferwetten te maken', *NJBVlog* 26 juli 2018; M. Malsch, N. Dijkman & A.J. Akkermans (2015), *Het zichtbare slachtoffer: privacy van slachtoffers binnen het strafproces*, Amsterdam: NSCR & VU.

³ 'Advocaten kritisch over verschijningsplicht verdachten: 'Volstrekt voor de bühne'', 26 februari 2018, advocatie.nl.

⁴ ECLI:NL:RBNHO:2016:7906.

⁵ J.H.B. Bemelmans, *Totdat het tegendeel is bewezen. De onschuldpresumptie in rechtshistorisch, theoretisch, internationaalrechtelijk en Nederlands strafprocesrechtelijk perspectief* (diss. Radboud University), Deventer: Wolters Kluwer 2018.

⁶ Richtlijn (EU) 2016/343 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2016 betreffende de versterking van bepaalde aspecten van het vermoeden van onschuld en van het recht om in strafprocedures bij de terechtzitting aanwezig te zijn.

⁷ 'Daling aantal strafzaken OM en rechter', 11 september 2017, cbs.nl.

⁸ Dit bezwaar werd eveneens naar voren gebracht door hoogleraar rechtsfilosofie aan de VU Wouter Veraart: 'Versterking rechtspositie slachtoffers: we komen in een poppenkast terecht', 28 maart 2018, advocatenblad.nl.

Na veroordeling acht de Afdeling het evenals u wel van het grootste belang dat het delict en de gevolgen voor het slachtoffer grondig worden besproken met de dader.

Ten tweede haalt u art. 6 EVRM aan als motivering voor de invoering van de verschijningsplicht. Art. 6 EVRM is tot stand gekomen in het licht van rechten van de verdachte en dus niet plichten, teneinde een eerlijk proces, een *fair trial*, te garanderen. Dit artikel behelst het aanwezigheidsrecht en geen aanwezigheidsplicht. Zoals gezegd zou een verschijningsplicht die leidt tot het verplicht luisteren naar het slachtoffer in zeker zin een schending van (het recht op) de onschuldpresumptie inhouden. De plicht om te verschijnen komt evenmin voort uit art. 5 EVRM, zoals u in de Memorie van Toelichting betoogt. Art. 5 lid 1 sub c EVRM omschrijft dat een verdachte zijn vrijheid mag worden ontnomen om hem voor een rechter voor te geleiden indien een strafbaar feit is begaan, om recidive te voorkomen of vanwege vluchtgevaar. Dit artikel omschrijft de grondslagen voor voorlopige hechtenis: de ernstige bezwaren en de gronden. Dit recht kan niet worden uitgelegd als een recht van de overheid om iemand gedwongen te vervoeren om vervolgens te verplichten een zitting bij te wonen.

Op grond van deze overwegingen acht de Afdeling invoering van de verschijningsplicht ongewenst.

2. Het spreekrecht van het slachtoffer bij tbs-verlengingszittingen

Naast de verschijningsplicht stelt u voor het spreekrecht in te voeren bij tbs-verlengingszittingen met betrekking tot op te leggen bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke beëindiging.

Een belangrijk uitgangspunt is dat in het Nederlandse strafprocesrecht sprake is van een tweepartijstelsel, waarbij het Openbaar Ministerie namens het slachtoffer en de samenleving de taak op zich neemt om al dan niet tot vervolging over te gaan. In de Memorie van Toelichting noemt u dit stelsel uitdrukkelijk. Dit heeft tot gevolg dat het Openbaar Ministerie ook namens het slachtoffer en de samenleving optreedt in rechte en mede op grond van hetgeen het slachtoffer naar voren heeft gebracht een strafeis formuleert.

Bij tbs-verlengingszittingen is de rol van het Openbaar Ministerie en het slachtoffer een andere. De tbs-verlengingszitting heeft tot doel om te beoordelen of op grond van een stornis een risico bestaat op recidive. Bij een dergelijke zitting kunnen deskundigen hier een oordeel over vellen. Slachtoffers zouden zich volgens uw voorstel slechts kunnen uitspreken over eventueel op te leggen bijzondere voorwaarden.

De Afdeling vindt het spreekrecht van het slachtoffer bij de tbs-verlengingszitting niet wenselijk. Overweging daarbij is dat het bij de tbs-verlengingszitting gaat om een veroordeelde, die meestal al een gevangenisstraf heeft uitgezeten en op dat moment behandeld wordt. Tbs is dus geen straf maar een behandelmaatregel. Op deze zitting gaat het om het inschatten van het recidiverisico en het formuleren van bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke beëindiging van een behandelmaatregel, dit op grond van het oordeel van de gedragsdeskundigen.

Een grotere rol voor het slachtoffer strookt niet met de aard van deze zitting en zal mogelijk averechts werken, nu de veroordeelde door de openbaarheid van het verloop van zijn behandeling mogelijk minder bereid is openheid van zaken te geven en/of mee te werken.⁹

De Afdeling hoopt dat u de hierboven genoemde overwegingen wilt betrekken in de uitwerking van het conceptwetsvoorstel.

Hoogachtend,
namens de Afdeling Advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en
Jeugdbescherming,

mr. L.A.J.M. de Wit, algemeen voorzitter

⁹ Zie ook de *position paper* van de Vereniging van Tbs-advocaten d.d. 14 juni 2018, <https://tbsadvocaten.org/2018/06/18/position-paper/>.